

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1600 ΕΩΣ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Ενότητα 09: Η όπερα στην υπόλοιπη Ευρώπη τον 19^ο αιώνα. Από την όπερα στην οπερέτα και από την οπερέτα στο μιούσικαλ.

Μενέλαος Χριστόπουλος
Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

Σκοποί ενότητας

Βασικός σκοπός της 9^{ης} ενότητας είναι η εξοικείωση των φοιτητών με την όπερα στην υπόλοιπη Ευρώπη, όπως διαμορφώθηκε τον 19^ο αιώνα. Επίσης, επιδιώκεται η κατανόηση της μετάβασης από την όπερα στην οπερέτα και από την οπερέτα στο μιούζικαλ.

Περιεχόμενα ενότητας

1. Η όπερα στη Γερμανία τον 19^ο αιώνα.
  - Richard Wagner: *Η Βαλκυρία* (1870) (βίντεο).
2. Η όπερα στην υπόλοιπη Ευρώπη τον 19^ο αιώνα.
  - Η όπερα στη Ρωσία τον 19^ο αιώνα.
  - Η όπερα στην Τσεχία τον 19^ο αιώνα.
3. Από την όπερα στην οπερέτα και από την οπερέτα στο μιούζικαλ 19^{ος}-20^{ος} αιώνας (Γαλλία, Αυστρία, Αμερική, Αγγλία).
4. Η όπερα και η οπερέτα στην Ελλάδα.

Περιγραφή του μαθήματος

Στην 9η ενότητα επιδιώκεται η εξοικείωση των φοιτητών με την όπερα, όπως διαμορφώθηκε στην υπόλοιπη Ευρώπη τον 19^ο αιώνα. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη Ρωσία, όπου παρατηρείται έντονη άνθηση της όπερας. Στη συνέχεια του μαθήματος οι φοιτητές θα παρακολουθήσουν την μετάβαση από την όπερα στην οπερέτα, η οποία δημιουργήθηκε ως αντίδραση στην υπερβολική σοβαρότητα της όπερας, και από την οπερέτα στο μιούζικαλ. Θα γίνει μια σύντομη αναφορά σε χαρακτηριστικούς συνθέτες οπερέτας στη Γαλλία, Αυστρία, Αμερική και Αγγλία. Το μάθημα θα ολοκληρωθεί με την παραγωγή όπερας και οπερέτας στην Ελλάδα μέσα από έργα ελλήνων συνθετών.

Η όπερα στην υπόλοιπη Ευρώπη τον 19^ο αιώνα

- Σε όλη την Ευρώπη η όπερα αποτελεί δημοφιλές και διαδεδομένο θέαμα κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, αλλά η παραγωγή έργων δεν είναι τόσο αξιόλογη όσο στην Ιταλία, τη Γαλλία και τη Γερμανία.
- Σημαντική παραγωγή όμως έχουμε και στη Ρωσία, όπου, μετά το μπαλέτο, η όπερα καταλαμβάνει σημαντική θέση.

Η όπερα στη Ρωσία τον 19^ο αιώνα

- **Μιχαήλ Γκλίνκα (1804-1857):**
Έργα: *Μια ζωή για τον Τσάρο* (1836), *Ρουσλάνος και Λουντμίλα* (1842).
- **Αλεξάντερ Μποροντίν (1833-1887):**
Γνωστότερο έργο: *Πρίγκηπας Ιγκόρ* (1890).
- **Μόντεστ Μουσόργκσκυ (1839-1881):**
Γνωστότερο έργο: *Μπόρις Γκουντούνοβ* (1874).
- **Νικολάϊ Ρίμσκυ-Κόρσακοφ (1844-1908):**
Γνωστότερα έργα: *Η ιστορία του τσάρου Σαλτάν*, 1900 (σε αυτήν περιέχεται το «πέταγμα της μέλισσας»), *Ο χρυσός πετεινός* (1909).
- **Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (1840-1893).**
Γνωστότερα έργα: *Ευγένιος Ονέγκιν* (1879), *Ντάμα Πίκα* (1890).

Η όπερα στη Τσεχία τον 19^ο αιώνα

- **Μπέντριχ Σμέτανα (1824-1884):**

Σημαντικά έργα: *Πουλημένη μνηστή* (1866), *Οι δύο χήρες* (κωμική όπερα, 1874), *Ο τοίχος του διαβόλου* (1882).

- **Αντονίν Ντβόρζακ (1841-1904):**

Γνωστότερα έργα: *Η Κατερίνα και ο διάβολος* (1899), *Ρουσάλκα* (1901).

- Λιγότερο γνωστός αλλά σημαντικός και ένας ακόμη Τσέχος συνθέτης, ο **Λέος Γιάνατσεκ (1854-1928)**. Γνωστότερο έργο: *Γενούφα* (1904).

Mikhail Glinka (1804-1857)

Αντιπροσωπευτικά έργα:

- *Μια ζωή για τον Τσάρο* (1836)
- *Ρουσλάνος*
- *Λουντμίλα* (1842)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Glinka_1856.jpg

Alexander Borodin (1833-1887)

Γνωστότερο έργο:

- Πρίγκιπας Ιγκόρ (1890).

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Borodin.jpg>

Το εξώφυλλο της παρτιτούρας της όπερας *Πρίγκηπας Ιγκόρ* του Alexander Borodin

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Score_Prince_Igor.jpg

Modest Mussorgsky (1839-1881)

Γνωστότερο έργο:

- *Μπόρις Γκουντούνοβ* (1874)

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Modest-Mussorgsky-young.jpg>

**Ο Μουσόργσκυ σε πορταίτο του Ρώσου ζωγράφου Ι. Repin.
Το πορταίτο έγινε στις 2.3.1881,
μερικές ημέρες πριν από το θάνατο του συνθέτη**

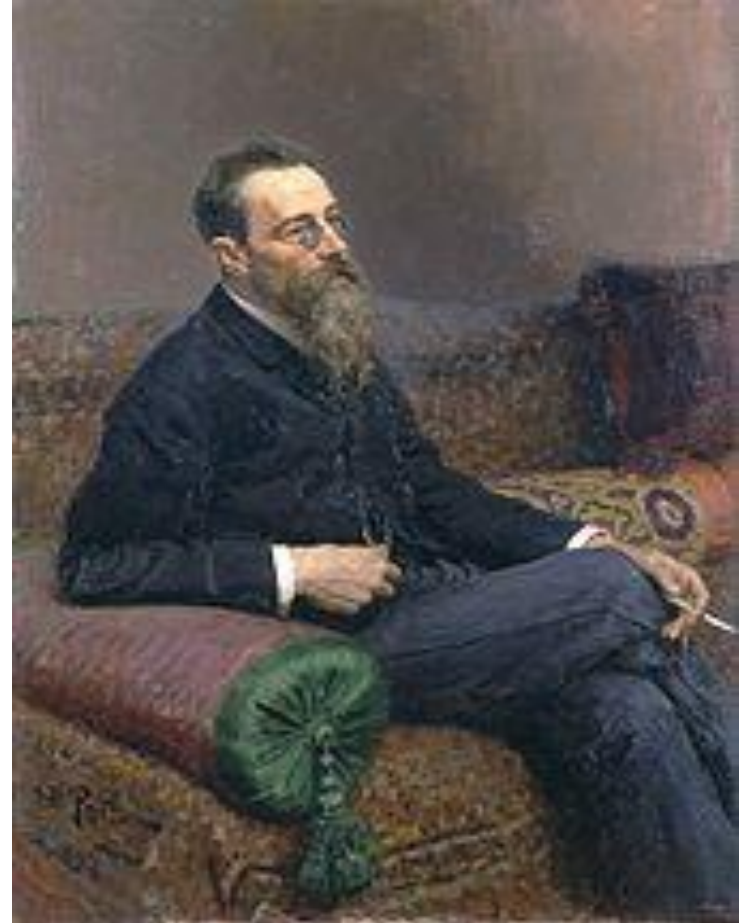

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mussorgsky_Repin.jpg

Nikolai Rimsky-Korsakov (1844-1908)

Γνωστότερα έργα:

- *Η ιστορία του τσάρου Σαλτάν, 1900* (σε αυτήν περιέχεται το «πέταγμα της μέλισσας»),
- *Ο χρυσός πετεινός* (1909).

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rimsky-Korsakov_by_Repin.jpg

Pyotr Ilyich Tchaikovsky (1840-1893)

Γνωστότερα έργα:

- *Ευγένιος Ονέγκιν* (1879)
- *Ντάμα Πίκα* (1890)

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tchaikovsky.jpg>

Bedrich Smetana (1824-1884)

- Ζει στην Τσεχία.
- Σημαντικά έργα:
  - *Πουλημένη μνηστή* (1866),
  - *Οι δύο χήρες* (κωμική όπερα, 1874),
  - *Ο τοίχος του διαβόλου* (1882).

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Smetana.jpg>

Antonin Dvorak (1841-1904)

- Ζει στην Τσεχία
- Γνωστότερα έργα:
  - *Η Κατερίνα*,
  - *Ο διάβολος* (1899),
  - *Ρουσάλκα* (1901).

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dvorak1.jpg>

Leoš Janáček (1854-1928)

Γνωστότερο έργο:

- *Γενούφα* (1904).

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leo%C5%A1_Jan%C3%A1%C4%8Dek.jpg

Ιδιόχειρη παρτιτούρα του Λ. Γιάννατσεκ από την όπερα *Jenufa*

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jen%C5%AFfa -
_the_only_well-preserved_page_of_the_score.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jen%C5%AFfa_-_the_only_well-preserved_page_of_the_score.jpg)

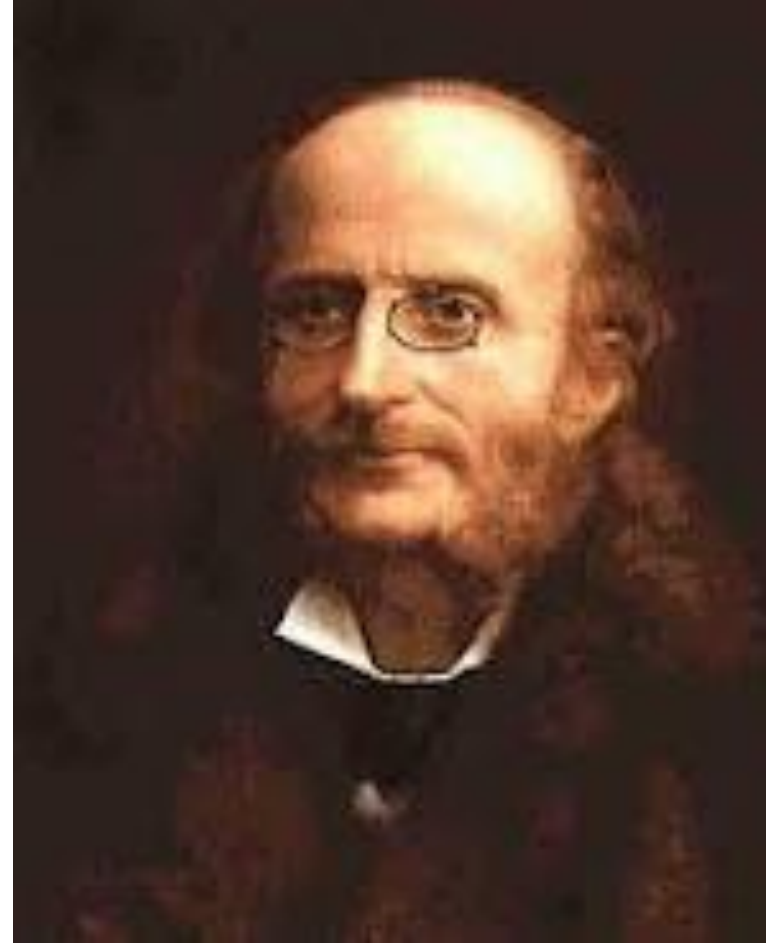
Από την όπερα στην οπερέτα και από την οπερέτα στο μιούζικαλ, 19^{ος}-20^{ος} αιώνας

- Η οπερέτα δημιουργείται ως αντίδραση στην υπερβολική σοβαρότητα της όπερας και αποτελεί μια εξέλιξη της γαλλικής κωμικής όπερας.
- Είναι μια μορφή πιο χαρούμενου και πιο λαϊκού θεάματος που περιλαμβάνει ομιλούμενους διαλόγους και χορό.

Jacques Offenbach (1819-1880)

Αντιπροσωπευτικά έργα:

- Τα παραμύθια του Χόφμαν (*Les Contes d'Hoffmann*, 1881)
- Πολλές οπερέτες:
- *Ο Ορφέας στον Άδη*
- *Η Ωραία Ελένη*

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jacques_offenbach.jpg

Η οπερέτα στην Αυστρία

- **Franz von Suppé** (1819-1895):

Χαρακτηριστικά έργα: *Η Ωραία Γαλάτεια* (1865), *Βοκκάκιος* (1879).

- **Johann Strauss** (1825-1899):

Χαρακτηριστικά έργα: *Η νυχτερίδα* (1874), *Βαρώνος Ατσιγγανος* (1885).

- **Franz Lehar** (1870-1948):

Χαρακτηριστικά έργα: *Η εύθυμη χήρα* (1905), *Παγκανίνι* (1925), *Η χώρα του μειδιάματος* (1929).

Franz von Suppé (1819-1895)

Χαρακτηριστικά έργα:

- *Η Ωραία Γαλάτεια* (1865),
- *Βοκκάκιος* (1879).

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Franz_von_Suppe_portrait.jpg

Johann Strauss (1825-1899)

Χαρακτηριστικά έργα:

- *Η νυχτερίδα* (1874),
- *Βαρώνος Ατσιγγανος* (1885).

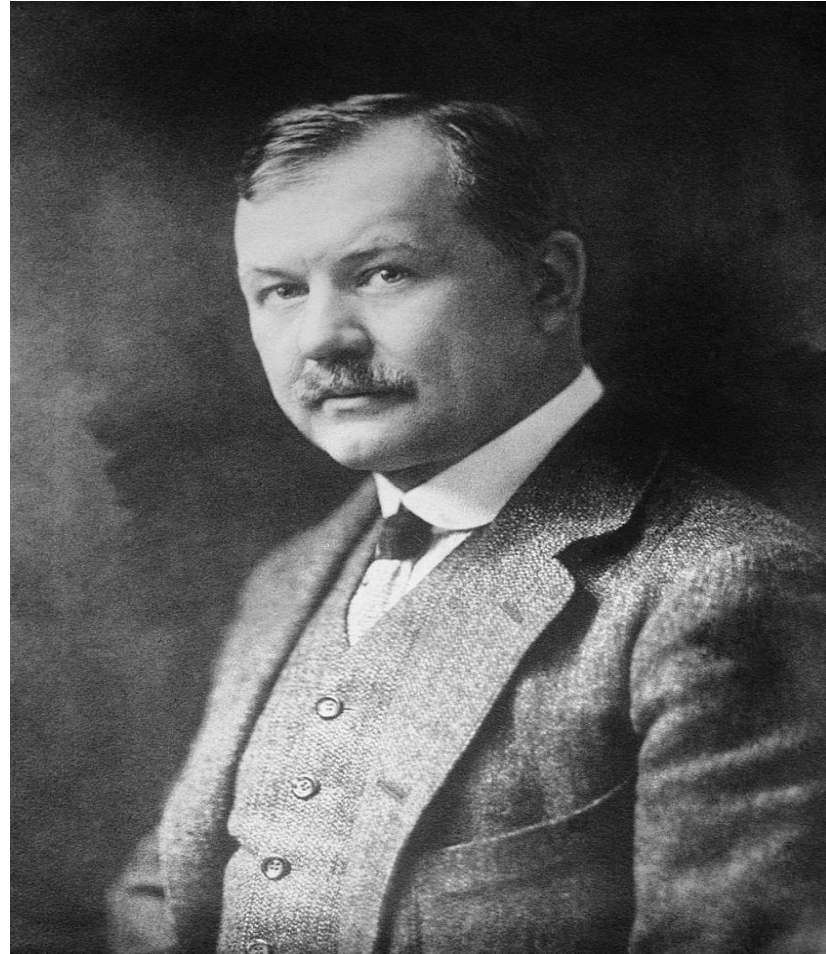

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Strauss_II.jpg

Franz Lehar (1870-1948)

Χαρακτηριστικά έργα:

- *Η εύθυμη χήρα* (1905),
- *Παγκανίνι* (1925),
- *Η χώρα του μειδιάματος* (1929).

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bain_News_Service_-_Franz_Leh%C3%A1r.jpg

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΠΕΡΕΤΑ ΣΤΟ ΜΙΟΥΖΙΚΑΛ
19^{ος}-20^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

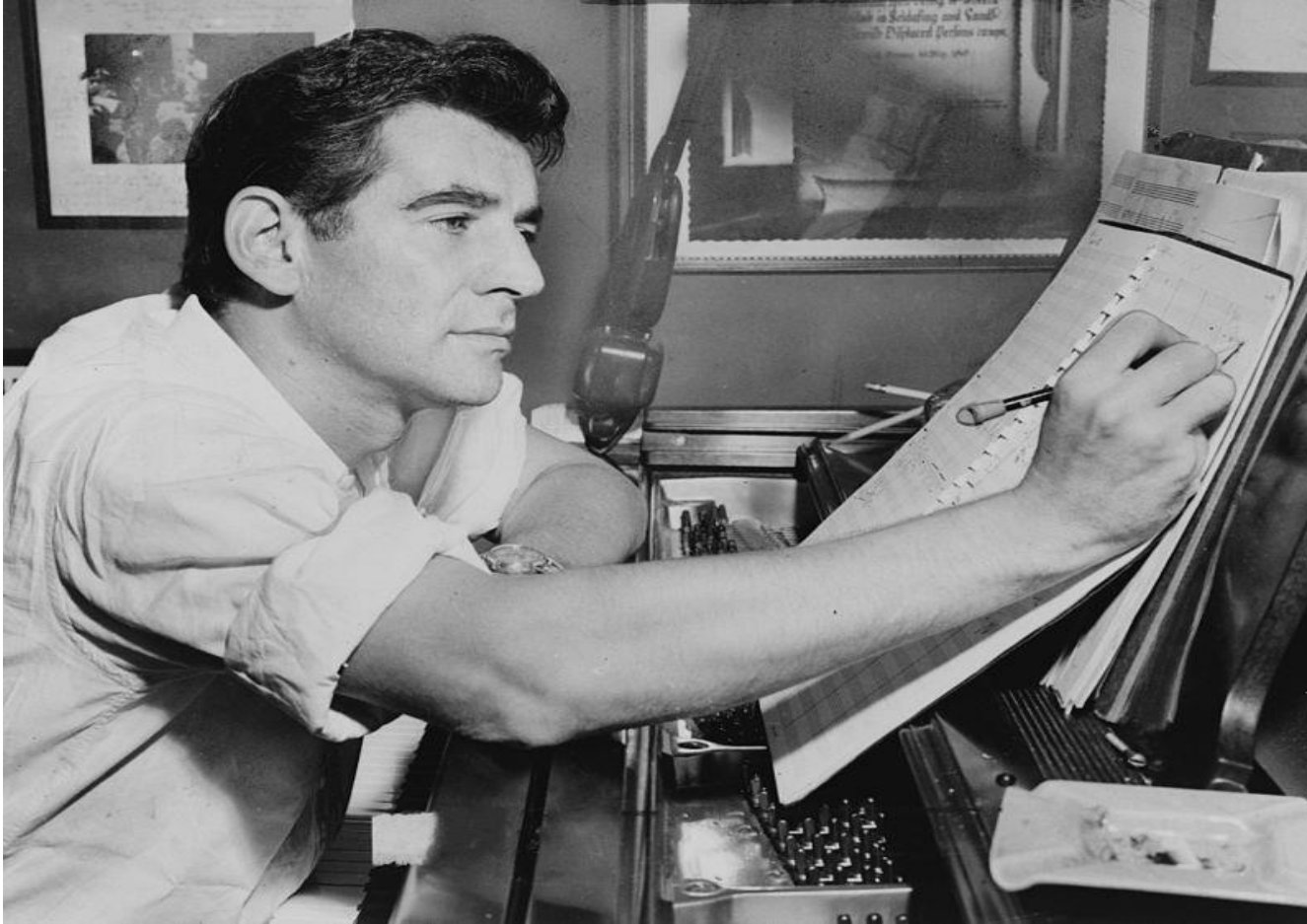
ΑΜΕΡΙΚΗ

Στην Αμερική, τα στοιχεία της οπερέτας σε συνδυασμό με την τοπική παράδοση θα οδηγήσουν στη δημιουργία του musical που ανθεί κυρίως από τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα.

Αντιπροσωπευτικοί συνθέτες:

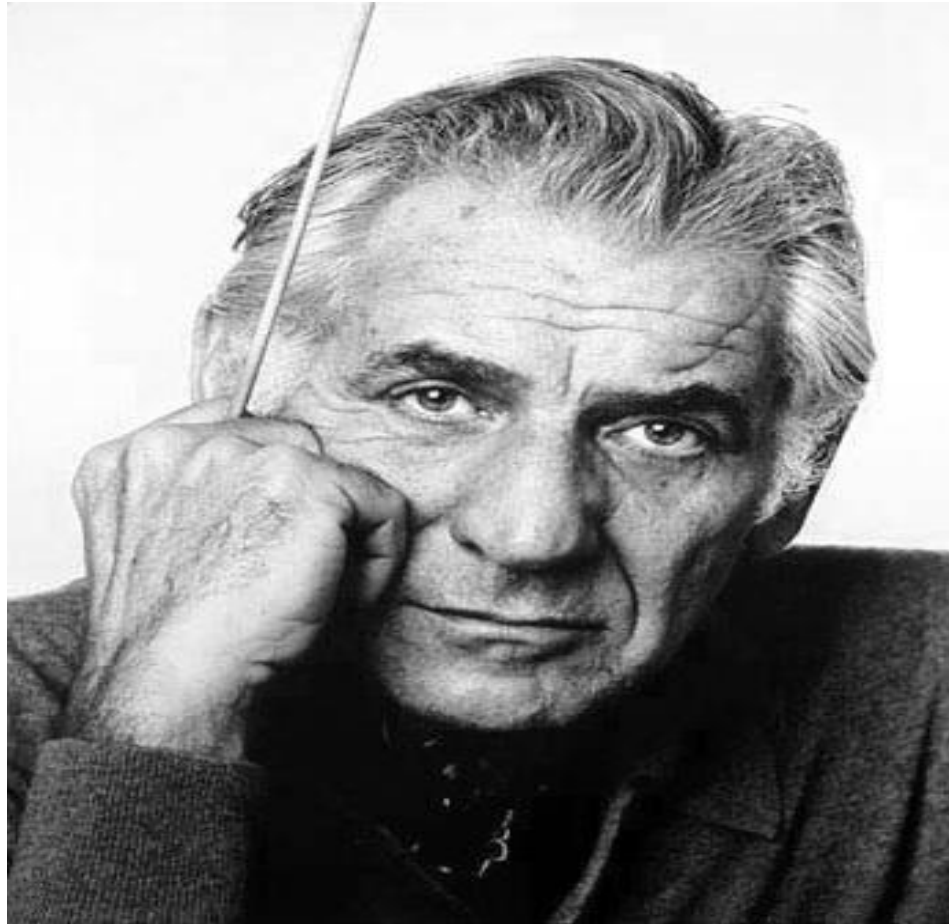
- **Jerome Kern**, *Show Boat* (1927)
- **Richard Rodgers**, *Oklahoma*(1943)
- **Leonard Bernstein**, *West Side Story* (1957)
- **Frederick Loewe**, *My fair Lady* (1956)
- **Jerry Bock** , *A Fiddler on the Roof* (1964)

Leonard Bernstein σε νεαρή ηλικία

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonard_Bernstein_NYWTS_1955.jpg

Ο Leonard Bernstein σε πιο προχωρημένη ηλικία

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonard_Bernstein_by_Jack_Mitchell.jpg

ΑΓΓΛΙΑ

- Στην Αγγλία το musical εκφράζεται κυρίως με τα έργα του **Andrew Lloyd Webber** (1948-) τα οποία, αναφερόμενα στη ροκ μουσική, διεκδικούν το χαρακτηρισμό «ροκ όπερες»:
  - *Jesus Christ Superstar* (1971),
  - *Evita* (1978),
  - *The Phantom of the Opera* (1986).

Andrew Lloyd Webber

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:AndrewLloydWebber3.png>

Η όπερα και η οπερέτα στην Ελλάδα 19^{ος} - 20^{ος} αιώνας

- Παρότι από τον 17^ο ως τον 19^ο αιώνα η Ελλάδα βρίσκεται υπό οθωμανική κατοχή, στις αρχές του 18^{ου} αιώνα παρουσιάζονται όπερες στα Επτάνησα (πρώτα στην Κέρκυρα και, μετά, και στην Κεφαλονιά και στη Ζάκυνθο) όπου υπάρχει έντονη ιταλική επίδραση.
- Από τον 19^ο αιώνα αρχίζουν να παρουσιάζονται έργα Ελλήνων συνθετών (στα ιταλικά και αργότερα και στα ελληνικά).

Συνθέτες όπερας

- **Σπυρίδων Ξύνδας** (1814-1896): *Ο υποψήφιος βουλευτής* (η πρώτη με ελληνικό λιμπρέτο, 1867), *Il Conte Giuliano* (1857).
- **Σπυρίδων Σαμάρας** (1861-1917): *Flora mirabilis* (1886), *La martyre* (1894), *Storia d' amore* (1903).
- **Ναπολέων Λαμπελέτ** (1864-1932): *Το όνειρο του πιερότου*.
- **Διονύσιος Λαυράγκας** (1860-1941): *La vita e un sogno* (1890/4), *Μαύρη πεταλούδα* (1923). Συνέβαλε ώστε να δημιουργηθεί το «Ελληνικό Μελόδραμα», πρόδρομος της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (που ιδρύεται το 1939).
- **Μανώλης Καλομοίρης** (1883-1962): *Ο πρωτομάστορας* (1916), *Κωνσταντίνος Παλαιολόγος* (1961)

Συνθέτες όπερας

- **Μάριος Βάρβογλης** (1885-1967): *Το απόγευμα της αγάπης* (1945).
- **Γεώργιος Σκλάβος** (1888-1976): *Νιόβη* (1917), *Κασσιανή* (1959).
- **Δημήτρης Μητρόπουλος** (1896-1969): *Βεατρίκη* (1919).
- **Θεόφραστος Σακελλαρίδης** (1883-1950): *Βαφτιστικός* (1918), *Γλυκειά Νανά* (1922), *Τσιγγάνικο αίμα* (1936).
- **Νίκος Χατζηαποστόλου** (1879-1941): *Απάχηδες των Αθηνών* (1921), *Μποέμικη αγάπη* (1925), *Γυναίκα του δρόμου* (1923).

Σπυρίδων Σαμάρας (1861-1917)

Χαρακτηριστικά έργα:

- *Flora mirabilis* (1886),
- *La martyre* (1894),
- *Storia d' amore* (1903).

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:Spyridon_Samaras_.jpg

Μανώλης Καλομοίρης (1883-1962)

Χαρακτηριστικά έργα:

- *Ο πρωτομάστορας* (1916),
- *Κωνσταντίνος Παλαιολόγος* (1961).

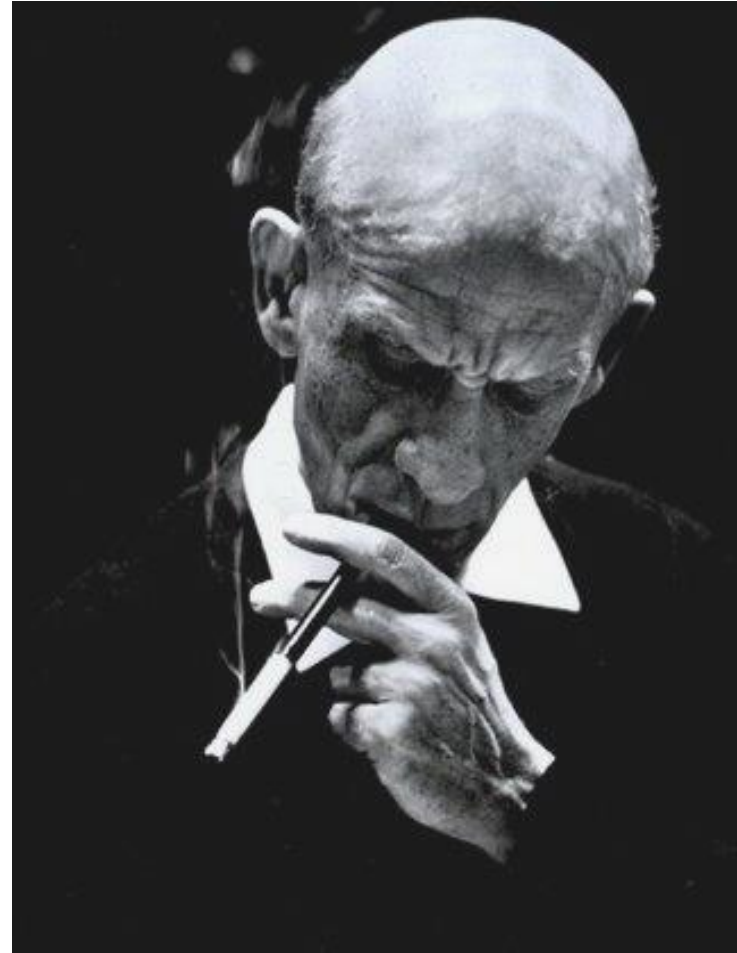

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Manolis_Kalomiris_-_%CE%9C%CE%B1%CE%BD%CF%8E%CE%BB%CE%B7%CF%82_%CE%9A%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%AF%CF%81%CE%B7%CF%82.jpg

Δημήτρης Μητρόπουλος (1896-1969)

Χαρακτηριστικό έργο:

- Βεατρίκη (1919).

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Dimitris_Mitropoulos.jpg

ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Μενέλαος Χριστόπουλος, Τίτλος μαθήματος: «Είδη και Μορφές του Μουσικού Θεάτρου από το 1600 έως τον 20^ο αιώνα. Ενότητα 09: Η όπερα στην υπόλοιπη Ευρώπη τον 19^ο αιώνα. Από την όπερα στην οπερέτα και από την οπερέτα στο μιούσικαλ».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/THE713/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει) μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

